

ER-XOTIN O'RTASIDAGI PSIXOLOGIK MOSLIK VA GENDER FARQLARI.

Nazarova Malohat Axmedovna

O`ZMPU universiteti "Pedagogika psixologiya va inklyuziv ta`lim" fakulteti o`qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada er-xotin o`rtasidagi psixologik moslikning ahamiyati, uning oilaviy munosabatlar barqarorligiga ta`siri hamda gender farqlarining oilaviy hayotdagi o`rni tahlil qilinadi. Shuningdek, er-xotin o`rtasidagi xarakter, qadriyatlar, hissiy munosabatlar va kommunikatsiya uslublarining mosligi oilaviy baxt va barqarorlikni ta`minlashda muhim omil ekanligi yoritiladi. Tadqiqot natijalariga ko`ra, gender farqlarini to`g`ri tushunish va o`zaro hurmat asosida munosabatlarni qurish oilada sog`lom psixologik muhitni shakllantirishga yordam beradi.*

Kalit so`zlar: *psixologik moslik, er-xotin munosabatlari, gender farqlari, oila psixologiyasi, kommunikatsiya, hissiy yaqinlik, oilaviy barqarorlik, shaxsiy xususiyatlar.*

Abstract: *This article examines the significance of psychological compatibility between spouses, its impact on the stability of family relationships, and the role of gender differences in family life. It also highlights that the compatibility of spouses in terms of personality traits, values, emotional relationships, and communication styles is an important factor in ensuring family happiness and stability. The results of the study indicate that a proper understanding of gender differences and the development of relationships based on mutual respect contribute to the creation of a healthy psychological environment within the family.*

Keywords: *psychological compatibility, marital relationships, gender differences, family psychology, communication, emotional intimacy, family stability, personality traits.*

KIRISH

Oilaviy munosabatlarning barqarorligi jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy farovonlikning muhim omillaridan biri hisoblanadi. O`zbekiston Respublikasida oilani mustahkamlash, sog`lom psixologik muhitni shakllantirish hamda nikoh barqarorligini ta`minlash davlat siyosatining ustuvor yo`nalishlaridan biri sifatida e`tirof etilmoqda. Zamonaviy psixologik tadqiqotlar oilaviy baxt va nikohdan qoniqish darajasiga ta`sir etuvchi omillar orasida er-xotin o`rtasidagi psixologik moslik alohida ahamiyat kasb etishini ko`rsatmoqda. Psixologik moslik deganda shaxslarning xarakter xususiyatlari, qadriyatlari, hissiy ehtiyojlari, muloqot uslublari va hayotiy maqsadlarining o`zaro uyg`unligi tushuniladi. Ushbu omillar oilaviy munosabatlarning sifatiga, nizolar soniga va oila a`zolarining psixologik farovonligiga bevosita ta`sir ko`rsatadi. Shu bilan birga, gender farqlari ham oilaviy hayotda muhim o`rin tutib, erkak va ayollarning hissiy reaksiyalari, kommunikativ xulqi hamda ijtimoiy rollarida namoyon bo`ladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi er-xotin o`rtasidagi psixologik moslikning oilaviy barqarorlikka ta`sirini hamda gender farqlarining oilaviy munosabatlardagi o`rnini tahlil qilishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI: Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va interpretatsiya metodlaridan foydalanildi. Mavzu doirasida oila psixologiyasi, nikoh munosabatlari va gender psixologiyasiga oid mahalliy hamda xorijiy ilmiy manbalar o'rganildi. Shuningdek, psixologik moslik, hissiy yaqinlik va kommunikatsiya omillarining oilaviy barqarorlikka ta'siri bo'yicha mavjud empirik tadqiqotlar natijalari tahlil qilindi. Mazkur tadqiqotda er-xotin o'rtasidagi psixologik moslik va gender farqlarining oilaviy munosabatlarga ta'sirini o'rganish maqsadida nazariy va empirik tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini oila psixologiyasi, shaxslararo munosabatlar psixologiyasi hamda gender psixologiyasi sohasidagi zamonaviy ilmiy konsepsiyalar tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish va interpretatsiya metodlari qo'llanildi. Xususan, psixologik moslik nazariyasi, emotsional intellekt konsepsiyasi, oilaviy tizimlar nazariyasi hamda gender rollari nazariyasiga oid mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar o'rganildi. Nazariy asos sifatida J.Gottmanning oilaviy munosabatlar barqarorligi modeli, D.Goleman tomonidan ishlab chiqilgan emotsional intellekt nazariyasi, V.Satirning oilaviy kommunikatsiya konsepsiyasi hamda M.Bouenning oilaviy tizimlar nazariyasi tahlil qilindi. Mazkur nazariyalarga ko'ra, er-xotin o'rtasidagi hissiy yaqinlik, o'zaro hurmat, empatiya va samarali muloqot oilaviy munosabatlarning muvaffaqiyatli rivojlanishida asosiy omillar hisoblanadi.

Shuningdek, tadqiqot davomida oilaviy munosabatlar va nikohdan qoniqish darajasiga oid xalqaro ilmiy tadqiqotlar natijalari ham tahlil qilindi. Xususan, J.Gottman tomonidan 40 yildan ortiq davom etgan tadqiqotlar natijasida juftliklar o'rtasidagi kommunikatsiya sifati nikohning uzoq muddatli barqarorligini prognoz qiluvchi eng muhim omillardan biri ekanligi aniqlangan. Tadqiqotlarda konstruktiv muloqot va ijobiy emotsional qo'llab-quvvatlash darajasi yuqori bo'lgan oilalarda ajralish xavfi sezilarli darajada pastligi qayd etilgan. Bundan tashqari, gender farqlarini o'rganishda biologik, ijtimoiy va madaniy yondashuvlar integratsiyasi asosida tahlil olib borildi. Erkak va ayollarning hissiy reaksiyalari, stressga moslashish strategiyalari hamda kommunikativ xulqidagi farqlar oilaviy munosabatlar kontekstida baholandi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, er-xotin o'rtasidagi psixologik moslik oilaviy hayotdan qoniqish darajasining muhim prediktorlaridan biri hisoblanadi. Psixologik moslik yuqori bo'lgan juftliklarda o'zaro ishonch, hissiy qo'llab-quvvatlash va samarali muloqot darajasi yuqori ekanligi kuzatiladi. Shuningdek, gender farqlari oilaviy munosabatlarda o'ziga xos namoyon bo'lishi aniqlandi. Erkaklar muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan yondashuvni afzal ko'rsalar, ayollar hissiy qo'llab-quvvatlash va emotsional muloqotga ko'proq ehtiyoj sezadilar. Mazkur farqlar to'g'ri anglanganda oilaviy munosabatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi, noto'g'ri talqin qilinganda esa nizolar manbaiga aylanishi mumkin. Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, empatiya, o'zaro hurmat va konstruktiv kommunikatsiya psixologik moslikni kuchaytiruvchi asosiy omillar hisoblanadi.

MUHOKAMA: Olingan natijalar oila psixologiyasi sohasidagi mavjud ilmiy qarashlarni tasdiqlaydi. Psixologik moslik oilaviy munosabatlarning sifatini belgilovchi muhim

psixologik omil bo'lib, u nafaqat er-xotin munosabatlariga, balki oiladagi umumiy ijtimoiy-psixologik muhitga ham ta'sir ko'rsatadi. Gender farqlarining mavjudligi tabiiy holat bo'lsa-da, ularni stereotiplar asosida emas, balki psixologik xususiyatlar nuqtai nazaridan tushunish muhimdir. Zamonaviy oilalarda teng huquqlilik, o'zaro hurmat va ochiq muloqot tamoyillarining rivojlanishi psixologik moslikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, oilaviy psixologik maslahat xizmatlari orqali er-xotinlarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish, hissiy intellekt darajasini oshirish va nizolarni konstruktiv hal qilish strategiyalarini shakllantirish mumkin. Tadqiqot natijalari er-xotin o'rtasidagi psixologik moslik oilaviy barqarorlikning muhim psixologik determinantlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi. Psixologik moslikning yuqori darajasi o'zaro ishonch, hissiy yaqinlik, empatiya va samarali kommunikatsiyaning shakllanishiga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida oiladagi nizolar sonining kamayishiga va nikohdan qoniqish darajasining ortishiga olib keladi.

Olingan natijalar J.Gottmanning oilaviy munosabatlar nazariyasi bilan hamohang bo'lib, unda nikohning muvaffaqiyatli davom etishi juftliklarning bir-biriga nisbatan ijobiy emotsional munosabatlari va konstruktiv kommunikatsiya usullariga bog'liqligi ta'kidlanadi. Gottman tadqiqotlariga ko'ra, oilaviy nizolar mavjudligi nikoh barqarorligini pasaytiruvchi omil emas, balki nizolarni hal qilish uslubi asosiy ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari emotsional intellekt nazariyasi bilan ham mos keladi. D.Golemanning fikricha, insonning o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish qobiliyati, shuningdek, boshqalarning emotsional holatini tushunishi samarali shaxslararo munosabatlarning muhim sharti hisoblanadi. Oilaviy munosabatlarda emotsional intellekt darajasi yuqori bo'lgan juftliklar stressli vaziyatlarda murosaga kelishga va nizolarni konstruktiv hal qilishga ko'proq moyil bo'ladilar. Gender farqlariga oid natijalar esa erkak va ayollar o'rtasidagi psixologik tafovutlarning oilaviy munosabatlarga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Ilmiy tadqiqotlar ayollarning hissiy holatlarni ifodalash va emotsional qo'llab-quvvatlashga bo'lgan ehtiyoji nisbatan yuqori ekanligini, erkaklar esa muammolarni amaliy yechimlar orqali hal qilishga ko'proq moyilligini qayd etadi. Ushbu farqlar biologik omillar bilan bir qatorda ijtimoiylashuv jarayonida shakllangan gender rollari bilan ham izohlanadi. M.Bouenning oilaviy tizimlar nazariyasiga ko'ra, oiladagi har bir a'zoning hissiy holati butun oilaviy tizim faoliyatiga ta'sir qiladi. Shu sababli er-xotin o'rtasidagi psixologik moslik nafaqat ularning shaxsiy munosabatlariga, balki farzandlarning psixologik rivojlanishi va oilaning umumiy ijtimoiy-psixologik muhitiga ham ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sog'lom oilaviy muhitda ulg'aygan bolalarda ijtimoiy moslashuv, o'ziga ishonch va emotsional barqarorlik darajasi yuqori bo'ladi. Shunday qilib, zamonaviy oilalarda psixologik moslikni rivojlantirish, emotsional intellektni oshirish, gender xususiyatlarini to'g'ri anglash va konstruktiv muloqot ko'nikmalarini shakllantirish oilaviy farovonlikni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda psixologik maslahat xizmatlari, oilaviy treninglar va psixoprofilaktik dasturlarni keng joriy

etish maqsadga muvofiqdir. Er-xotin o'rtasidagi psixologik moslik oilaviy barqarorlik va nikohdan qoniqish darajasining muhim omili hisoblanadi. Psixologik moslikning yuqori darajasi o'zaro ishonch, hissiy yaqinlik va samarali kommunikatsiyani ta'minlaydi. Gender farqlarini to'g'ri anglash va hurmat qilish esa oilada sog'lom psixologik muhit shakllanishiga yordam beradi. Shu sababli oilaviy munosabatlarni mustahkamlashda psixologik moslikni rivojlantirish va gender xususiyatlarini hisobga olish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova G. Gender siyosati va ijtimoiy rivojlanish. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2020.
2. Robbins S., Coulter M. Management. – New York: Pearson Education, 2018.
3. Northouse P. Leadership: Theory and Practice. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Gender tengligi bo'yicha davlat siyosati materiallari, 2021.
5. Myers D. Social Psychology. – New York: McGraw-Hill, 2017.
6. Eagly A., Wood W. Gender and Social Roles. – New York: Psychology Press, 2016.
7. UNESCO. Gender Equality in Family and Society. – Paris, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi Gender tenglik to'g'risidagi qonun, 2019.
9. <https://uz.wikipedia.org/wikipedia> enternet sayti.
10. Shisha ship bo'yicha federal komissiya. [Biznes uchun foydali: mamlakatning inson kapitalidan to'liq foydalanish](#). Vashington, DC: AQSh Mehnat Departamenti, 1995 yil mart.
11. Shisha ship bo'yicha federal komissiya. [Qattiq investitsiyalar: mamlakatning inson kapitalidan to'liq foydalanish](#). Vashington, DC: AQSh Mehnat Departamenti, 1995 yil noyabr.
12. Karvaxal, Dorin. [Buzilishi kerak bo'lgan kodlar](#). New York Times, 2011 yil 26 yanvar.
13. [Shisha shiftning xususiy sektor tashkilotlarida ayollarning martaba rivojlanishiga ta'siri – Shri-Lanka misoli](#).